

Boross Klára

**A POZSONYI HUMANISTA KÖR KÖNYVEI
AZ EGYETEMI KÖNYVTÁR ANTIKVA-GYŰJTEMÉNYÉBEN***

Immo etiam interdum te formosissimus hortus
Excipit arboribusque animum delectat amoenis,
Quas inter tilia est densa viridissima fronte.
Intus habet tripodas et pulchra sedilia docta
Artificum fabricata manu, tum culmine subter
Sola sinu recipit numerosam concava turbam.
Hanc Musis sacram et sacram tibi, pulcher Apollo,
Radetius celebri vatum comitante caterva,
Dum nimium alterna pensat requiete laborem,
Ingereditur. Tu saepe comes, Sambuce, fuisti
Et nunc esse soles; nec abest Purchyrrhius atque
Nicasius, quibus ore loqui dat Musa rotundo,
Seu verbis sit opus Graiis seu forte Latinis,
...”¹

Ezzel az emelkedett hangú, egy Horatius-sort² is saját hexameterei közé szövő költeménnyel ünnepelte 1571. június 24-én a történetíró Istvánffy Miklós a pozsonyi humanista körként³ emlegetett társaság házigazdáját, Radéczy Istvánt, akit

---

* Köszönetet mondok Farkas Gábor Farkasnak, aki folyamatos konzultációval segítette munkámat. Istvánffy Miklós könyvtárával ő maga is foglalkozván, saját könyvlistámat neki köszönhetően egészíthettem ki néhány tétellel. A neves történetíró bibliotékájának kérdését természetesen e tanulmány sem oldja meg, csupán újabb adalékokkal szolgál. E kérdéskör még számos problémát vet föl, melyek több irányban is hosszabb kutatást igényelnek.

¹ Nicolaus ISTVANFFY, *Carmina*, ed. Iosephus HOLUB et Ladislaus JUHÁSZ, Lipsiae, 1935, 51.carmen, 34–46. Hegyi György magyar fordítását közli RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes, *Versek a Radéczy-körből* = R.Sz.Á., „Nympha super ripam Danubii”, 225–227. – „Sőt, olykor gyönyörűséges kerted se hiába / vár rád, és csodaszép fáid felüdítik a lelked; / köztük a legzöldellőbb egy sűrű lombosított hárs. / Lombja alatt székek meg mesteri kéz remekelte / szép padok állnak, egész sereg ember fér be alája, / árnyékába, felettük az ágak boltozatával. / Ehhez, a Múzsáknak s néked, szépséges Apollo, / szentelt fához jó, költők népes csapatától / elkísérve, a megfeszített munkát pihenéssel / fel-felváltva Radéczy. Te is melléje szegődtél / sokszor, Zsámboky, néha ma is; Purkircher is itt van / s itt a Nikáz „kiknek-kerek-ajkkal-szólni-tudást a / Múza adott” (görögül vagy római nyelven – ahogy kell)”

² *Ars poetica*, 323–324: „Grais dedit ore rotundo Musa loqui, ...”

³ A pozsonyi humanista kört érintve már jelentek meg kiváló tanulmányok: PAJKOSSY Györgyné, *Ellebodius és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban: „Nicasii Ellebodii Casletani et amicorum”*, MKsz 99(1983), 225–242; RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes, *Hortus Musarum: egy irodalmi társaság emlékei* = R.Sz.Á., „Nympha super ripam Danubii”, Bp., 2002. ; KLANICZAY Tibor, *Nicasius Ellebodius és poétikája*, ItK 75(1971), 24–34. ; Uő, *Az akadémiai mozgalom és Magyarország a reneszánsz korában; A humanista irodalom*

„minden választékosság és finomság atyjának”⁴ nevez más helyen. Ők mindannyian magasztalták patrónusuk tudományát, művészetét, maga Istvánffy Maecenashoz hasonlítja szerepét, költészetét pedig Vergiliushoz, prózáját Liviuséhoz méltónak találja.⁵ Az utókorra Radéczytól néhány vers maradt csupán, azok sem jelentősek, javarészt kiadatlanok.⁶ Az ő személyének igazi jelentősége abban áll, hogy összegyűjtötte maga köré a nagyjából egyivású, általában Padovát megjárta tehetséges fiatal tudósokat, s „biztosítani tudta barátainak az érdeklődő, inspiráló környezetet és a teremtő munkára alkalmas nyugalmat.”⁷ Ennek a fajta humanista baráti körnek, tudós társaságnak már a 15. század óta léteztek mintái főként olasz, de francia környezetben is.⁸

Mi jellemezte a 15. századtól a sorra alakuló irodalmi társaságokat, baráti köröket, sodalitasokat, melyeknek szellemiségét külföldön megismerve, magukévá téve igyekeztek a Magyarországra hazatérő fiatal értelmiségiek itthoni környezetükbe is átplántálni?

A külsőségeket tekintve – amelyek természetesen mindig szorosan összefüggenek a legmélyebb lényeggel – az összejövetelek helyszíne gyakran egy városi kert vagy egy városon kívüli liget (akárcsak az ősmintául szolgáló platóni Akadémia!), ahol egy forrás vagy kút, esetleg egy – szintén a Múzsáknak szentelt – terebélyes fa árnyéka. A köznapi életből kiemelő, szimbolikus tartalmakat hordozó környezetben a szintén antik emlékeket ébresztő ceremóniák, rítusok tették szorosabbá az exkluzív baráti társaság kötelékeit.⁹ A házigazda személye kulcsfontosságú, általában vagyonos, tekintélyes polgár vagy arisztokrata, akinek szellemi vezetése, nagy tudása és bőkezűsége gondoskodott a közösség működéséről.

A közös munka, az eszmecserék tárgya leginkább az ókori szerzők műveinek gyűjtése, olvasása, értelmezése volt. Az antik alkotásokat szövegkritikai vizsgálatnak vetették alá, kommentálták, fordították azokat. Hosszas filológiai fejtegetésekkel küldték leveleiket egymásnak mesterek és tanítványok, illetve a korábbi tanuló társak. Klaniczay Tibor szellemes megfogalmazása szerint „... a humanista irodalom jó része nem más, mint egy kollektív beszélgetés, illetve ennek írásbeli rögzítése. ... [a művek] jelentős része üzenet meghatározott személy vagy közösség számára. A vers is gyakran nem más, mint levél, de ugyanígy a levél kerete lehet egész értekezésnek. ... A humanista irodalom közönségét maguk a humanisták alkotják, aki nehézség nélkül megértük egymást, ... [hiszen] azonos

---

Magyarországon; Értelmiség egyetem nélküli országban = K.T., *Pallas magyar ivadéka*, Bp., 1985, 9–31, 32–40, 77–85.

⁴ ISTVANFFY, *i.m.* (2. jegyz.), 4. carmen, 1–2.

⁵ Uo., 51. carmen, 73–76.: „... si carminibus sit opus certare Latinis,/ Carmina grandiloquo facis haud indigna Marone,/ Libera sin tibi verba placent, tunc exprimis illum,/ Qui fortunatam dixit se consule Romam”.

⁶ Néhány kiadatlan versét ld. az Egyetemi Könyvtár Ms H 46 jelzetű ún. Oláh-kódexében.

⁷ RITÓÓKNÉ, *i.m.* (4. jegyz.), 220.

⁸ KLANICZAY, *Az akadémiai mozgalom ... i.m.* (4. jegyz.), 9–31.

⁹ Uo., 15.

műveltségi poggyász van a birtokukban, s ha ennek mélységében nagyok lehetnek is a különbségek, a jelleget tekintve nem.”¹⁰ Ez a közös poggyász pedig főként az antik formákat és az antik utalások szövevényes rendszerét jelenti. Mind a prózai, mind a verses levelek, egymás könyveihez írt üdvözlő versek, saját műveik egymásnak való ajánlása az antik retorikai eszközökkel történik, a stílusfordulatok, a költői képek, a megformálás színvonala az ókori szerzők ismeretét mutatja. Egy humanista számára – még ha nem is eredeti tehetség – követelmény, hogy megfelelő jártasságot mutasson a költészet művelésében is.

A humanista társaságok nagyon fontos jellemzője az is, hogy a közös érdeklődés, műveltség, a szellemi partnerség háttérbe szorította a 16. században már jelenlévő vallási-felekezeti különbségeket, hiszen eszményük a mindenféle határokon felülemelkedő társalgás volt.

Mindezek az általános vonások ráillenek a tárgyalt pozsonyi humanista körre is.

De hogyan tudott kialakulni, működni a 16. század 60-70-es éveinek Magyarországon egy irodalmi csoportosulás? Hiszen a központi uralkodói udvar már nem létezett ekkor, középkori egyetemeink kérészéletűnek bizonyultak, humanista baráti körök működésének folyamatossága és hálózata sem kínálta a nemzeti akadémia kialakulásának feltételeit, csíráját.¹¹ Mégis, – ha csak rövid időre is – ugyanúgy pezsgett Pozsonyban is a szellemi élet, mint Bécsben, ugyanúgy olvasták a Párizsban, Velencében, Firenzében frissen megjelent könyveket, mint Európa fejlettebb országaiban.

A Mohács után kialakult történelmi helyzetben a humán műveltség és a természettudományok művelése igazán csak a királyi Magyarország viszonyai között tudott – ha megszakításokkal és újraindulásokkal is – békésen és viszonylag szervesen alakulni. A Pozsony-Nagyszombat-Bécs háromszög¹² lehetett a helyszíne egy egymáshoz számtalan szállal kapcsolódó értelmiségi baráti kör életének.

A szellemi pezsgés és valódi humanista légkör kialakításában talán a legfontosabb szerepet Oláh Miklós játszotta. Az új történelmi helyzetben az északnyugati országrészben látott hozzá hatalmas egyház- és művelődésszervező munkájához. A nagyszombati városi iskola és az esztergomi káptalani iskola egyesítésével létrehozta s majd egyetemmé szánta fejleszteni a nagyszombati gimnáziumot. Petrus Illicinus olasz humanista jogtudós mellé ő hívta a jezsuiták római Collegium Germanicumában végző, kiváló képességű flamnad grécistát, Nicasius Ellebodiust.¹³ Oláh nagy gondot fordított a papok korszerű képzésére is, egyrészt itthon Nagyszombatban állított föl papi szemináriumot (1566), másrészt alapítványokkal és egyes tehetséges ifjak támogatásával szorgalmazta azok külföldi tanulmányútjait.¹⁴ Az 1560-as és 1570-es években Pozsonyban és Bécsben élő

¹⁰KLANICZAY, *A humanista literatúra ... i. m.* (4. jegyz.), 37–38.

¹¹KLANICZAY, *Értelmiség ... i. m.*, (4. jegyz.), 77–85.

¹²BRAUNECKER M. Margit, *Nagyszombat mint irodalmi központ 1560–1640*, Bp., 1933.

¹³PAJKOSSY, *i. m.* (4. jegyz.), 227–228.

¹⁴BEKE Margit, *Oláh Miklós esztergomi érseksége = Program és mítosz között : 500 éve született Oláh Miklós*, Bp., 1994. 10.

egész humanista nemzedék köszönhette Oláhnak, hogy tanulhatott, s hogy a későbbiekben magas egyházi vagy világi tisztséget viselhetett¹⁵ Oláh támogatta Mossóczy Zakariást (1542–1587, aki knini, váci és végül nyitrai püspök, királyi tanácsos volt), Zsámboky Jánost (1531–1584, a polihisztor filológus, történetíró és orvos 1564-től Miksa és Rudolf császárok udvari orvosa és történetírója lett), Radéczy Istvánt (?–1586, ő váradi, majd 1572-től egri püspök, főkamrás és királyi helytartó volt Pozsonyban), Istvánffy Miklóst (1538–1615, a történetíró királyi tanácsos, majd 1581-től alnádor lett). Oláh tehát, a nagyformátumú kultur- és egyházpolitikus, a művelt literátor, Erasmus levelezőpartnere s a tehetséges ifjak nagylelkű mecénása hatalmas lökést adott a térség kulturális életének fellendítéséhez.¹⁶

Az ő személyén, a közös pártfogón túl többek számára összekötő kapocs a padovai tanulóévek, az ott magukba szívott humanista légkör iránti nosztalgia. A padovai egyetem mind a humán, mind a természettudományok terén a kor legkiválóbb iskolája. A magyar ifjakat is seregestől vonzotta, a 16. századi magyar humanisták kevés kivétellel (Radéczy István és Batthyány Boldizsár) szinte valamennyien megfordultak Padovában. S ha kellőképpen ambiciózus és tehetséges volt egy diák, akkor az egyetemen kívüli tudós baráti társaságokba is bekerülhetett. Így történt ez pl. Dudith András (1533–1589) és Nicasius Ellebodus (1535–1577) esetében is, akik a római Paolo Manuzio (1512–1574) ill. a padovai Gianvincenzo Pinelli (1535–1601) házában voltak gyakori vendégei.¹⁷

A Radéczy-kör vitalitását segítette Bécs inspiráló közelsége is. Az ott működő erőteljes kulturális élet meghatározó alakjai voltak Zsámboky, Liszthy János (?–1577), Verancsics Antal (1504–0573), s a két neves flamand, Carolus Clusius (1526–1609) és Hugo Blotius (1533–1608). Zsámboky jelentette az összekötő kapcsot a pozsonyi társaság felé – elsősorban padovai tanuló társán, Purkircher Györgyön keresztül. Hasonló szerepet játszott a pozsonyi körhöz tágabb értelemben tartozó arisztokrata Batthyány Boldizsár, akit szokás a 16. század legszínesebb egyéniségű magyar humanistájának is nevezni. Batthyány

¹⁵ KLANICZAY, *Nicasius Ellebodus ... i.m.*, (4. jegyz.), 27.

¹⁶ Hogy mennyire meghatározó volt Oláh személyisége az őt követő generáció számára, azt az Egyetemi Könyvtár H 46-os jelzetű, 16. századi „Oláh-kódexe” mutatja, amely részint az ő saját verseit, részint az ő tiszteletére írt versek másolatát tartalmazza. Ez utóbbiak javarészt kiadatlanok. – Az Egyetemi Könyvtárban két Oláh-possessorú könyvről van tudomásunk: Inc. 648. SCHEDEL, Hartmann, *Liber chronicarum*, Augsburg, 1497. Bejegyzése: „Nicolaus Olahus Archiepiscopatus Strigoniensis 1557”. Az ősnymtatvány kötése Nagyszombatban készült.; Ant. 1920. FRACCO, Ambrogio Novidio: *Sacrorum fastorum libri XII, cum Romanis consuetudinibus per totum annum*, Romae, 1547. Bejegyzése: „Reverendissimo Nicolao Olaho E. Agriensi cancellario Regni Hungariae dono me dedit Reverendissimus D. Paulus Episcopus Zagrabienis”. Eszerint Oláh e kötetet a zágrábi püspöki székben őt követő Paulus de Gregoriancztól (?–1565) kapta ajándékba 1548 és 1553 között. – Oláh könyvtárának maradványairól: SZELESTEI NAGY László, Oláh Miklós könyvtáráról = *Program és mítosz között... i.m.*, (14. jegyz.), 51–69. Az Ant. 1920-at nem közli.

¹⁷ PAJKOSSY NÉ *i.m.* 228–229. KLANICZAY, *Az akadémiai ... 14.*, Uő, Nicasius Ellebodus leuveni és római tanulmányai, uo. 86.

gyakran fordult meg Bécsben, de németújvári birtoka is humanista központ volt. Bécs jelentette a magyar értelmiségiek számára a legkönnyebben elérhető könyvbeszerzési és egyszerűs mind könyvkiadási lehetőséget is.¹⁸

A pozsonyi szűkebb baráti kör (Radéczy, Zsámboky, Ellebodus, Istvánffy, Purkircher) tehát Bécs révén is, de a Nagyszombatban élő (pl. Verancsics Antal, 1504–1573, aki 1569-től esztergomi érsek), vagy az átmenetileg Pozsonyban tartózkodó, az udvari hivatalokban szerepet játszó akár erdélyi származású humanisták révén is feltételezett egy tágabb kört, közösséget is. A velük folytatott állandó levelezés, társalgás, műveik egymással való megismertetése, sőt egymásnak való ajánlása gondoskodott a szellemi élet folytonos pezsgéséről. A „tágabb körbe” tartoztak Liszti János (?–1577)¹⁹, Dudith András(1533–1589), akivel Ellebodus, ifjúkori padovai barátja kiátkozása után is fenntartotta barátságát, továbbra is sűrűn leveleztek²⁰, Batthyány Boldizsár (1538?–1590)²¹, Carolus Clusius (1526–1609), a

---

¹⁸ Purkircher György pl. padovai doktorrá avatása után hazatérve Pozsonyba, az ekkortól írt valamennyi alkalmi költeményét Bécsben adatta ki 1565 és 1569 között. – Ld. RMK III/537, 547, 548, 556, 586.

¹⁹ Lisztinek ajánlotta Zsámboky 1569-es nevezetes Janus Pannonius-kiadását, RMK III/585, BEK-jelzete RMK III/128. E köteten kívül Liszti tulajdonában volt még antikváink közül kettő: Ant. 0157. [collig.1.] VALERIUS Maximus, *De factis ac dictis memorabilibus exemplorum libri novem*, Lipsi, 1514; Ant. 5229. STREIN von Schwarzenau, Richard: *Gentium et familiarum Romanarum stemmata*, [Geneve], 1559.

²⁰ Pierre COSTIL, *André Dudith, humaniste hongrois 1533–1589*, Paris, 1935.

²¹ A polihisztor Batthyány Németújvári birtokán tekintélyes könyvtárat (az újabb kutatások szerint még Mossóczyénál is nagyobb – MONOK, István, ÖTVÖS Péter, ZVARA, Edina, *Balthasar Batthyány und seine Bibliothek, Eisenstadt*, Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI. 2004 – MONOK István, Batthyány Boldizsár, a franciás = *Acta historiae litterarum Hungaricarum*, XXIX(2006). – KOLTAI András: *Batthyány Ádám és könyvtára*, Budapest-Szeged, 2002 (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai 4.) és műkincsgyűjteményt alakított ki. Batthyányt – eltérően barátai padovai iskolázottságától – Párizsban érték a legmeghatározóbb élmények, itt vált a hugenotta eszmék hívévé. Németújváron is gondja volt arra, hogy a francia könyvkiadás újdonságait beszerezze. Az ő és utódai (fia, Ferenc és unokája, Ádám) által gyűjtött hatalmas könyvanyag egy részét Ádám átadta a németújvári ferenceseknek, a többi könyv a II. világháború során elpusztult illetve szétszóródott. Az Egyetemi könyvtárba azok a darabok kerültek, melyeket még életében elajándékozott, s végül egy szerzetesi könyvtárban kötöttek ki, mint pl. az Ant. 2930. MORNAY, Philippe de: *De veritate religionis Christianae liber, ... a Philippo Morneo ... Gallice primum conscriptus, nunc autem ab eodem Latine versus*, Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1583. – A „hugenották pápájának” művét Batthyány „magister dapiferorum”, azaz királyi főasztalnok vagy étékfogó mester (hadi érdemeiért kapta ezt a címet) ajándékozta barátjának, Istvánffy Miklósnak: „Magnificus Dominus Balthasar de Bathian magister Dapiferorum etc. Nicolao Istvanffy dono dedit 25. Januariis 1586”. A soproni jezsuiták 1640-ben katalogizálták a kötetet. Batthyány Boldizsáré volt állományunkból még egy Plutarkhosz-kiadás: Ant. 7070. PLUTARKHOS, *Plutarchi Chaeronei ... Vitae comparatae illustrium virorum Graecorum et Romanorum ... Hermanno Cruserio ... interprete*, Basileae, apud Thomam Guarinum, 1564. Bejegyzése: „Balthasaris de Bathyan”. Nem tudjuk, milyen úton, a pozsonyszentkatalini ferencesekhez került, majd az abolícióval az Egyetemi Könyvtárba.

flamand orvos és a 16. század legnagyobb botanikusa. Charles de L'Ecluse protestáns vallása miatt kényszerült hazáját elhagyni. Dél- és nyugat-európai utazásai után 1573-tól Bécsben II. Miksa a császári kertek felügyeletével bízta meg. Bécsben, Pozsonyban, Sopronban, Nagyszombatban, Németújvárt is gyakran megfordulván sok magyar és osztrák főúrral, főpappal és tudóssal ismerkedett meg.²² Purkircherben nemcsak baráttra lelt Pozsonyban, hanem egy másik tudós botanikusra is, akivel Zsámboky révén kötött ismeretséget, s gyakran kirándultak s gyűjtöttek együtt növényeket a Felvidéken. Mindkettejük szenvedélyesen kertészkedett is: Clusiusnak Bécsben, Purkirchernek pozsonyi háza körül volt híres botanikai gyűjteménye.²³ A kert tehát a humanisták számára nemcsak az antik szellemiségre visszautaló jelképes helyszín volt, hanem gyakran konkrét tudományos és alkotó munkájuk terepe és eredménye is. Clusius hatására és segítségével Batthyány is sokak által csodált díszkertet hozott létre szalónaki birtokán.²⁴

Clusius Közép-Európában több honfitársát is megtalálta, mint pl. a Bécsben élő Hugo Blotius, a Hofbibliothek alapító-igazgató őrét, aki Purkircherrel²⁵ és Ellebodiussal is²⁶ rendszeres levelezésben állt²⁷. Az 1571-től Radéczy orvosaként a főpap házában élő Ellebodus Clusius beajánlotta Padovába Pinelli körébe, aki iránt a botanikus a magyarországi gombákról szóló könyvének ajánlásával rótta le halálját.²⁸ Az 1577-ben betegetől elkaptott pestisben fiatalon elhunyt Ellebodusnak azonban a közvetítést már csak egy sírkő állításával tudta meghálálni.²⁹ E sírkő ma is látható a pozsonyi dómban. Felíratát Istvánffy Miklós írta.³⁰

A fennmaradt humanista levelezések állandó szereplői még az ország fővárosában, Pozsonyban, a főhivatalok és az országgyűlés miatt is gyakran megforduló Kovacsóczy Farkas (1540–1594) és Berzeviczy Márton (1538–1559). Ők gyakran

²² Clusius nyomtatásban megjelent könyvei közül három olyan példányt találtunk az Egyetemi könyvtár antikvári között, melyet saját kezűleg dedikált: Ant 2927. *Rariorum aliquot stirpium per Hispanias observatarum ...*, Antverpiae, 1576. A dedikáció: Cl[arissimo] V[iro] D[omino] Michaeli Lingelio Medico amicitiae ergo Auctor dedit, Viennae, X.Maii MDLXXVI." – Ant. 2928. Ugyanennek egy másik példánya, ld. Ellebodus könyvei között, 42.sz. – Ant. 2931. MONARDES, Nicolás: *De simplicibus medicamentis ...*, ld. Purkircher könyvei között, 5.sz.

²³ STIRLING János, *A nyugat-magyarországi humanista kör és hatása díszkertkultúránkra* = S.J., *Magyar reneszánsz kertművészet a XVI–XVII. században*, Bp., 1996.

²⁴ STIRLING, uo. 22–26.

²⁵ KNEIFEL Mária, *Purkircher György*, Bp., 1942, 63–71.

²⁶ KLANICZAY, *Nicasius Ellebodus ... i. m.* (4 jegyz.), 28 valamint az i. m. 2.sz. jegyzete

²⁷ Wien, Nationalbibliothek, Briefwechsel an Hugo Blotius, Cod. Vindob. 9737 Ld. KLANICZAY, *Nicasius ... i. m.* (4 jegyz.), 24. KNEIFEL Mária, *i. m.* (25. jegyz.), 79.

²⁸ *Fungorum in Pannoniis observatum brevis historia*. Antverpiae, 1601.

²⁹ KLANICZAY, *Nicasius ... i. m.* (4 jegyz.), 29.

³⁰ ISTVÁNFY: *Carmina ...* 54. carmen, 42. – MIKÓ Árpád, *Ianua mortis. Nicasius Ellebodus (1535–1577) síremléke. Adalék a Radéczy-kör műpártolásához* = *Collectanea Tiburtiana. Tanulmányok Klaniczay Tibor tiszteletére*, Szeged, 1990, 419–429.

voltak Ellebodus „postásai” az Itáliába küldött és onnan hozatott fontos kézirat- és könyvsomagok továbbításában.³¹

Figyelemre méltó, hogy e kornak legrangosabb tudós filológusai, írói-költői, botanikusai között milyen nagy arányban voltak olyanok, akik orvosi végzettséggel rendelkeztek, s gyakorolták is ezt a hivatásukat. Zsámbokyt, Ellebodiust, Clusiust, Purkirchert (mindannyian orvosok) levelekkel is dokumentálható barátság fűzte a Bécsben élő híres orvosprofesszorokhoz, Diomedes Cornariushoz (1537–1600), Johannes Aicholtzhoz (1520–1588), Michael Lingeliushoz, Jordán Tamáshoz (1539–1585). Ezt a kapcsolatot az egymásnak ajándékozott könyvek ajánlásai is bizonyítják.³²

Az Egyetemi Könyvtár antikvári között a már eddig ismertetett dedikált kötetekből, s a következőkben közölt három humanista könyvgyűjteménynek állományunkban megőrzött töredékeiből is látható, mennyi szál kötötte össze a pozsonyi kör tagjait egymással, s kapcsolta be mindannyiukat az európai szellemi élet vérkeringésébe. Levelezésükön kívül fontos adalék műveltségükhöz, kapcsolataikhoz a könyvek szeretetén, birtoklásán, filológiai érdeklődésükön, olvasmányaikon keresztül kialakítható kép.

A pozsonyi humanista kör tagjai közül Radéczy István könyveinek sorsáról semmit nem tudunk.³³ Zsámboky János híres kézirat- és könyvtárát az Österreichische

---

³¹ KLANICZAY, *Nicasius ...i. m.* (4 jegyz.), 29.

³² Diomedes Cornarius Purkirchnernek ajándékozta azt az apja, Janus Cornarius (1500–1588, szintén híres filológus és orvos) által fordított Hippokratész-kötetet, melynek előtáblájába az idősebb Cornarius sírversét ragasztotta – Ant. 3941, Ld. Purkircher könyvei, 7.sz.. – Purkircher Johannes Aicholtzknak dedikálta sajátkezűleg az 1565-ben Bécsben megjelent, I.Ferdinánd halálára írt gyászkölteményének egyetlen, Bécsben, az Österreichische Nationalbibliothekban fennmaradt példányát: *Divi Ferdinandi I., Romanorum imperatoris et Hungariae regis, etc. manibus sacrum. Pannonia lugens...*, Authore Georgio PURKIRCHERO Pisoniensis, Viennae, 1565. – RMK III/537. A dedikáció szövege: „Clarissimo viro domino Johanni Aicholtz Med. artis Doctori etc. amico suo honorando”. A bécsi professzor 1560-tól anatómiát tanított az egyetemen, s tudjuk, hogy Nádasdy Tamás nádor kezelőorvosa is volt. – KNEIFEL, *i.m.* (26. jegyz.), 45. A Pannonia lugens kinyomtatása ügyében, s talán Ferdinánd gyászszertartása miatt is Bécsben tartózkodó Purkircher itt találkozott a kolozsvári születésű, szintén neves orvossal, Jordán Tamással, aki 1566-tól a bécsi egyetem tanára. Ezt a találkozást igazolja a tőle kapott Dioscorides-kötet, melynek kézírásos dedikációja így szól: „Hunc librum Thomas Iordan Georgio Purkirchero dedit Viennae in exequiis Ferd. I. Imperatoris anno 65” – Ant. 2254, Ld. Purkircher könyvei, 4.sz.. – Barátságuk fennmaradt, hiszen 11 évvel később (ekkor Jordán már 6 éve Brünnben élt) Jordán Tamás pestisről szóló könyvéhez – Thomae IORDANI *Pestis phaenomena*, Francofurti, 1576, RMK III/650. – Purkircher írt ajánló verset: „In librum Thomae Jordani de peste”. – Végül Clusius dedikációja Michael Lingeliusnak, Ant. 2927. Ld. A 23.sz. jegyzet

³³ Egyetlen adatként Iványi közlésére hivatkozhatunk: IVÁNYI Béla, *A magyar könyvkultúra múltjából, Iványi Béla cikkei és anyagyűjtése* = Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11), Szeged, 1983, 84: Néhai Radéci István egri püspök és királyi helytartó hagyatékának leltára – ez azonban részletezően csak a liturgikus könyveket említi.

Nationalbibliothek őrzi.³⁴ Egyetlen kötetét találtuk meg 16. századi külföldi nyomtatványaink között.³⁵ Ennek a kötetnek az Egyetemi Könyvtárba kerülését az magyarázza, hogy a bécsi Pazmaneum diákjai kapták meg, ahonnan több könyv is került állományunkba. Zsámboky Velencében őrzött 1587-es kéziratos katalógusában is szerepel ez a tétel.³⁶

Purkircher György könyvtárából mindössze nyolcat találtunk antikváink között. Ötről már Pajkossy Györgyné is hírt adott.³⁷ Valamennyi a pozsonyi jezsuita kollégiumba került

Nicasius Ellebodus könyvtáráról már született egy remek tanulmány.³⁸ Pajkossy Györgyné az Egyetemi Könyvtár ősnymtatványai illetve az antikvák közül akkor még csak a század első felét magába foglaló ún. Vetustissima-gyűjteményben kutatott Ellebodus könyvei után. A 16. század második feléből is szép számmal talált idevágó nyomtatványokat, de ezeket nyilván csak úgy érte el, hogy az Ellebodiust foglalkoztató szerzők 1577 (Ellebodus halálának éve) előtti kiadásait vizsgálta meg. Hangsúlyozta, hogy ideiglenes könyvlistáról van szó.³⁹ Mossóczy Zakariás (tőle származik a flamand filológus könyveinek mintegy a fele) és örököse, Kecskés János hagyatékának szisztematikus átnézését még szükségesnek látta.⁴⁰

Az Ellebodus-tulajdonolta illetve használta (ez a kettő nem fedi egymást, az utóbbi nyilván tágabb kategória – a baráti körre és a közös használatú könyvanyagra gyakran utal Ellebodus latin és görög nyelvű possessorbejegyzése: „... et amicorum”, „... kai tón philón”) nyomtatványoknak azonban a másik fele a soproni jezsuitákhoz került. Pajkossyné mint lehetséges közvetítőt Istvánffy Miklóst, a jeles történétíró, a baráti kör másik tagját említi. Érve az, hogy a biztosan Istvánffy könyvtárából származó kötetek is mind a soproni rendházba kerültek

³⁴ A Zsámboky-könyvtár katalógusa (1587) GUIYÁS Pál olvasatában = *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* 12/2, Szeged, 1992.

³⁵ ZIMARA, Marco Antonio: *Theoremata, seu memorabilium propositionum limitationes ...*, Venetiis, Ioan Gryphius, 1553. – Ant. 6051.

³⁶ 1182. tétel, *A Zsámboky-könyvtár...* (35. jegyz.), 256.

³⁷ Pajkossyné i.m. 232., valamint uo. a 33. jegyzet

³⁸ Pajkossyné i.m..

³⁹ Uo, 234.

⁴⁰ Ezt igazolja az is, hogy a Mossóczy könyvhagyaték komoly hányadát őrző turocszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtár nyomtatott antikvakatalógusaiban – Helena SAKTOROVÁ, Klára KOMOROVÁ, Emília PETRENKOVÁ, Ján AGNET, *Tlačie 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej*, Matica Slovenská, 1993 – hat Ellebodus-possessorú könyvet találtam (606, 895, 1029, 1575, 1576, 1597.tételek). Valamennyi Mossóczy ajándéka, s valamennyinek a pozsonyi ferences konvent a későbbi tulajdonosa, ahogy a csak Mossóczy bejegyzését tartalmazó kötetek is mind oda kerültek. Tehát a Mossóczy-hagyaték sem került egységesen a Kecskés-családon keresztül a pozsonyi jezsuitákhoz. – Ld. még: Komarová, Klára: Zacharias Mošovský – turciánsky rodák a jeho diár, *Kníha*, 1999–2000, 235–256.

Számunkra is nyilvánvalóvá vált, hogy Ellebodus és Istvánffy könyvtárát nem lehet egymástól elkülönítve tárgyalni. Pajkossyné már egy 1970-ben megjelent tanulmányában⁴¹ két Mercurius Gallobelgicus-kötetet ismertetett, melyeket 16/17. századi folyóiratállományunkban talált, kódexlapból készült kötésükön Istvánffy ráragasztott supralibrosával. Mindkét periodika a soproni jezsuiták possessorát is tartalmazza. Tudván, hogy az F 28-as görög kéziratkötet Istvánffy supralibrosával a fedelén szintén Sopronba került, így ír: „Felvethető a kérdés, hogy a család birtokában maradt Istvánffy-kötetek nem Draskovics György [a történetíró unokája], pornói apát, s győri püspök révén kerültek a soproni kollégium tulajdonába.”⁴²

Korábban Berlász Jenő nagyszabású tanulmányában⁴³ - még csak az F 28-as jelzetű kötetéről tudott! – azzal magyarázta a soproni bejegyzést, hogy a könyvek vándorolhattak a jezsuita rendházak között, jelen esetben a zágrábi és a soproni között. A szakirodalomban ugyanis hosszú idő óta tartotta magát az a vélekedés, hogy Istvánffy könyvtárát paukoveci birtokával együtt a zágrábi jezsuitákra hagyta⁴⁴ Más konkrét könyvanyag pedig nem volt ismert, amely bizonyíthatóan az övé lett volna, s más gyűjteményben maradt volna fenn. 1972-ben azután ugyancsak Berlász⁴⁵ – Pajkossyné fölvetését úgy tűnik, nem ismerte – Sopronban, az Evangélikus Egyháztörténeti Levéltárban megtalálta Dobronoki Györgynek, a soproni Jezsuita rendház akkori főnökének 1637-es bejegyzését a kollégium Annuae litterae-jének lapjain. Eszerint Draskovich II. György (1599–1650) püspök, a soproni rendház alapítója „Bibliothecam ab avo suo materno, Nicolao Istvánffi ad se devolutam Collegio donavit Sopronii”. Ez a mondat perdöntő Istvánffy könyveinek legalábbis a családjában maradt részét illetően.

Pajkossyné igazolva látván 1970-es valóban ragyogó fölvetését, 1983-as cikkében említi, hogy „újabbban” húsz Istvánffy-kötetet talált, melyeknek leírását az Egyetemi Könyvtár Kézírtatárában helyezte el.⁴⁶ Az új, nyomtatott kéziratkatalógusban⁴⁷ azonban nem található ilyen tárgyú tétel.

Nem tudjuk, milyen ismérvek alapján, milyen módszerrel találta meg a húsz darabot, számunkra a teljes antikvaállománynak a 2002-es felállítását követő átnézése kínált lehetőséget. A leltározás során Farkas Gábor Farkas, a Régi Nyomtatványok Osztályának vezetője figyelt fel arra, hogy a négy megtalált autográf Istvánffy-possessorú kötetten és a supralibrosos antikvák egyikén

---

⁴¹ PAJKOSSY Györgyné, A két Mercurius Gallobelgicus, *Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei*, V(1970), 244–247.

⁴² Uo., 246.

⁴³ BERLÁSZ Jenő, Istvánffy Miklós könyvtáráról, *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, 1959, 202–240.

⁴⁴ Uo., 217 s a köv.

⁴⁵ BERLÁSZ Jenő, Újabb információk Istvánffy Miklós tékájáról, *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, 1972, 216.

⁴⁶ PAJKOSSYNÉ, *Ellebodus... i. m.*, (4. jegyz.), 234.

⁴⁷ *Catalogus librorum manuscriptorum Bibliothecae Universitatis R. Scientiarum. Pótkötet a szakrendbe sorolt kéziratokhoz*, szerk. KNAPP Éva, Bp., 2005.

ugyanazzal a jellegzetes írással, mással összetéveszthetetlen jelzetet, vagy inkább leltárjegyet fedezhetünk fel. Ez a „No” rövidítésből és egy számból álló jelzés. Vagy a rendszerint puha pergamen előtábla felső részén, esetleg a gerincen, vagy az elülső előzéken, néha a címoldalon látható, olykor a „No” elmarad az önmagában is jól felismerhető, nagyméretű szám elől. Ezután már kerestük ezt a jellegzetes ismertetőjét az Istvánffy-köteteknek. Csak olyan nyomtatványokon találtuk meg, amelyeken szerepel a soproni possessor, de számos soproni possessorú könyvön mégsem látható. Mindez valószínűsítette, hogy valóban az Istvánffy-kötetek közös ismertetőjével van dolgunk. Mintegy 32 olyan antikvát találtunk, amelyeken fölfedezhető ez a leltárjegy, köztük van a négy autográf possessorú kötet is. Feltűnő, hogy a négy supralibrosos könyv közül csak az egyikén szerepel, s az újrakötött F 28-as kéziraton sem találtuk nyomát. Talán a díszesebb, címeres kötésű könyveit Istvánffy külön, esetleg máshol tartotta. Nem szerepel a leltárjegy a barokk gyűjteményben egyelőre egyedülként megtalált kötetben sem.⁴⁸

E hosszas – Sopron és Istvánffy okán tett – kitérő után visszakanyarodva Ellebodius könyvtárának lehetőségeink szerinti rekonstrukciójához, megállapíthatjuk, hogy az újonnan megtalált 12 kötete eredetét tekintve nagyjából ugyanazt az arányt mutatja, mint az 1983 óta ismertek. Közülük háromban található dedikáció Mossóczytól (Ant. 2649, 3026, 3802), kettőben ilyen ugyan nincs, de a pozsonyi jezsuiták bejegyzése arra vonatkozóan, hogy Kecskés János rájuk hagyta e kötetet, azt valószínűsíti, hogy ezek is a jogtudós humanista nyitrai püspöktől származnak (Ant. 1766, 4193). A hét darab soproni possessorú antikvából háromban Ellebodius görög nyelvű possessorbejegyzését olvashatjuk (Ant. 1841, 2262 és 0487), kettőben a latin nyelvűt (Ant. 1499 és 5439). Két antikvába ugyan nem írta be a nevét (Ant. 1928 és 0299), de az Arisztotelész- és Artemidorosz-kötetekben található jegyzetei meggyőznek arról, hogy e könyveket is ő használta. A sopronba került könyvek közül háromban találtuk meg Istvánffy jól ismert leltárjegyét (Ant. 1499, 0299 és 0487). Mindenképpen közvetítőnek kell tehát tekintenünk, bár azt nem állíthatjuk teljes biztonsággal, hogy minden Sopronba került Ellebodius-kötet Istvánffyn keresztül jutott volna oda. Lehetséges az is, hogy a baráti kör egy másik tagján keresztül. Ugyanígy nem mernénk megkockáztatni azt az állítást sem, hogy a korai soproni jezsuita anyag korábban valószínűleg mind Istvánffyé lett volna.

Pajkossyné módszerét követve a műveket az Ellebodiust foglalkoztató szerzők és témakörök szerint csoportosítottuk. Minden témakörnél először a már ismert darabokat soroljuk, majd az újonnan megtaláltak következnek. Igazán szép névsor állítható össze az új tételek szerzőiből: egy-egy Arisztotelész, Hésziodosz, Homérosz, Pindarosz, Euripidész, Artemidorosz Daldianosz és Aiszkhinész-Démoszthenész-nyomtatvány képviseli az antikvitást, egy Johannes Chrysostomos a patrisztikát és egy Theodor Gaza a görög grammatikát. A természettudomány területéről pedig nem kisebb szerző, mint Kopernikusz képviselteti magát

⁴⁸ Bar Ha 42: GRUTERUS, Janus: *Lampas, sive fax artium liberalium, hoc est thesaurus criticus ... Tomi V. supplementum*, Francofurti, 1606.

Ellebodius könyvei között, első kiadású *De revolutionibus orbium coelestium*ának Mossóczytól kapott példányával. Két orvosi tárgyú munka egészíti ki a listát. Mivel egyelőre csak az antikva-gyűjteményben volt módunk dolgozni, az Egyetemi Könyvtár más, régi nyomtatványokat őrző egységében fellelhető Pajkossyné-tételeket sem közöljük (ezek listájának 1–3. és 28.tételei). Purkircher György és Istvánffy Miklós esetében sem közlünk ósnyomtatvány- és RMK-tételeket.

Nicasius Ellebodius könyvei:

1. Ant. 2626. [SIMPLIKIOS]: *Simplicii commentaria in tres libros Aristotelis De anima* ... [görög]. (Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri), 1527, (mense Iunio).

Bejegyzés: „Zacharias Mossovius Episcopus Tinniniensis suo Excellentissimo D.D. Nicasio dedit” [1574–78]

„Ex liberalitate Gen. D. Joannis Kecskes Collegii Poseniensis Societatis Jesu Catalogo inscriptus 1639”

Ellebodius nem írta bele a nevét, nem is jegyzetelte.

Pajkossyné 3. tétel.

2. Ant. 2523. [SIMPLIKIOS]: *Simplicii commentarii in octo Aristotelis Physicae auscultationis libros cum ipso Aristotelis textu* [görög]. (Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri, mense Octobri, 1526).

Bejegyzés: „Zacharias Mossovius Episcopus Tinniniensis suo excell. D. Nicasio”

„Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Collegii Societatis Jesu Poseniensis Catalogo inscriptus 1639”

Ellebodius nem írta bele a nevét, de kevés marginális jegyzetelést végzett. Az utolsó oldalra valaki beírta: „finivi septima Septembris 1548 Patavii”. Pajkossyné e bejegyzésre és a marginális jegyzetek többségével Gyalui Thorda Zsigmondot gyanúsítja, hasonlóan az Ant. 3428 és Ant. 3274 egyik jegyzetelőjéhez

Pajkossyné 4. tétel.

3. Ant. 3428. ARISTOTELÉS: *Aristotelis Summi semper viri ... opera quaecumque impressa hactenus extiterunt omnia, ... instaurata atque restituta ... per Des. Eras. Roterodamum* [görög]. Basileae, per Io. Beb. et Mich. Ising, 1539.

Bejegyzés: „Zacharias Mossovius Proth. apostolicus, Episcopus Tinniniensis suo D.D. Nicasio Elebodio D.D.D.”

„Ex liberalitate Gen. Domini Joannis Kecskes ... ? [átfirkálva] 1639”

Ellebodius nem írta bele a nevét, kétséges, hogy az egyik glosszázó kéz az övé-e.

Pajkossyné 5. tétel.

4. Ant. 3274. EUSTRATIUS: *Eustratii et aliorum insignium peripateticorum commentaria in libros decem Aristotelis De moribus ad Nicomachum una cum textu suis in locis adiecto* [görög]. (Venetiis, in aedibus heredum Aldi Manutii et Andreae Asulani soceri, mense Iulio, 1536).

Bejegyzés: „Zacharias Mossovius Episcopus Tinniniensis D.D. Nicasio suo D.D.D.”

„Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Collegii Societatis Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus 1639”

Ellebodius nem írta bele a nevét, a kevés marginális glossza nem az ő kezétől származik.

Pajkossyné 6. tétel.

5. Ant. 4671. [collig.1.:] JAVELLUS, Chrysostomus: Chrisostomi Iavelli Canapicii ... Super octo libros Aristotelis de Physico auditu quaestiones subtilissimae. Venetiis, apud Ioannem Mariam Bonellum, 1555. [collig.2.:] Uő: Super tres libros Aristotelis De anima quaestiones subtilissimae. Venetiis, apud Ioannem Mariam Bonellum, 1555.

Bejegyzés: „Sum Valentini Rogasii et amicorum”

„Sum Nicasii Ellebodii Casletani et amicorum”

„Imo Zachariae Mossoci nam a Nicasio rediit postliminio”

„Ex dono domini Joannis Kecskés 1637 ... ? Novemb. Collegii Posoniensis Societatis Jesu”

Pajkossyné 7. tétel.

6. Ant. 2932.[collig1.:] [KITESIUS:] Ex Ctesia, Agatharchide, Memnone excerptae historiae. Appiani Iberica. Item de gestis Annibalis. ... Cum Henrici Stephani castigationibus [görög]. [Geneva], ex officina Henrici Stephani Parisiensis typographi, 1557. [collig.2.:] APPIANOS Alexandrinus: Hispanica et Annibolica. Latine nunc primum edita et Francisci Beraldi ... interpretatione. [Geneva], excudebat Henricus Stephanus, 1560. [collig.3.:] ARISTOTELÉS: Aristotelis et Theophrasti scriptae quaedam, quae vel nunquam antea, vel minus emandata quam nunc, edita fuerunt [görög]. [Geneva], ex officina Henrici Stephani, 1557. [collig.4.:] ARISTOTELÉS: Aristotelis liber nunc primum versus, adversus Xenophanem, Zenonem et Gorgiam. Lugduni, apud Ioan. Tornaesium, 1557. [collig.5.:] DIONYSIOS Halikarnasseus: Responsio ad Gn. Pompeii epistolam [görög]. Lutetiae, apud Carolum Stephanum, 1554.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1651”

Ellebodius nem írta bele a nevét (az eredeti előzékek hiányoznak!), de az első tag címlapján két sornyi görög szövege, a harmadik kolligátumtagban pedig glosszái találhatók.

Pajkossyné 8. tétel

7. Ant. 2039. [collig.1.:] PORPHYRIUS: Porphyrii Phoenicis Isagoge in Dialecticen ... non solum ad praedicamentorum Aristotelis cognitionem ... apprime necessaria. Viennae, typis Egidii Aquilae, 1550. ... [collig.4.:] ARISTOTELÉS: Analiticorum libri duo. Viennae, typis Egidii Aquilae, 1551. [collig.5.:] ARISTOTELÉS: Topicorum libri octo. Viennae, typis Michaelis Zimmermanni, 1553. [collig.6.:] ARISTOTELÉS: Posteriorum Analiticorum libri duo. Viennae, typis

Egidii Aquilae, 1552. [collig.7.:] ARISTOTELES: Elenchorum libri duo. Viennae, typis Michaelis Zimmermanni, 1553.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1640”

Ellebodius neve nem látható (ez is sajnos újabb kötés, új előzésekkel) ebben a bécsi Arisztotelész tankönyv-kolligátumban, de a collig. 4-5-6-7-ben olvashatjuk jegyzeteit.

Pajkossyné 9. tétel

8. Ant. 4650. VETTORI, Pietro: Petri Victorii Commentarii in primum librum Aristotelis De arte poetarum. Florentiae, in officina Iuntarum, Bernardi filiorum, 1573.

Bejegyzés: „Zachar. Moshoci E. Tinniniensis 1573”

„Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Collegii Soc. Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus Anno 1639

Ellebodius nem írta bele a nevét, de néhány helyen jegyzeteit megtalálhatjuk. Feltűnő, hogy Mossóczy szokásától eltérően nem dedikálta e kötetet Ellebodiusnak, de ő mégis használta azt.

Pajkossyné 10. tétel

9. Ant. 1981. ARISTOTELES: Aristotelis De moribus ad Nicomachum libri decem [görög]. Argentorati, per Wendelinum Rihelium, mense Iunio 1545.

Bejegyzés: „Coll. Sopr. S.J. [1]756” Ez a soproni possessor-bejegyzés az 1640-es és 1651-esektől eltérően nem a címdalra, hanem a következő levél rektóján olvasható.

Ellebodius nem írta be a nevét, de több teljes oldalnyi szövegén kívül rengeteg marginális és interlineáris glosszája kíséri végig a nyomtatott szöveget.

Pajkossyné nem közli.

Pajkossyné felosztását követve az Arisztotelész-filológia kötetei után következzenek a görög antikvitás művei:

10. Ant. 0196. ARISTOPHANES: Cereris sacra celebrantes. Eiusdem Lysistrate [görög]. Florentiae, 1515, Bernardus Iunta

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1651(1681?)”

Ellebodius nem írta be a nevét, de a kötetben nagyon sok marginális glosszája található.

Pajkossyné 11. tétel

11. Ant. 2376. EURIPIDES: Euripidis tragoediae octodecim [görög]. Basileae, per Ioannem Hervagium, 1551, mense Septembri

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1651”

Ellebodius görög betűs possessorbejegyzése az elülső szennylevél rektóján, ezen kívül sok egész oldalas illetve marginális jegyzete a kötetben.

Pajkossyné 12. tétel

12. Ant. 1841. EURIPIDÉS: Scholia in septem Euripidis tragoedias ex antiquis exemplarib., ab Arsenio archiepiscopo Monembasiae collecta. Basileae, per Ioannem Hervagium, 1544.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1651(1681?)”

Az előtűszű szennylevél rektóján Ellebodius görög betűs possessorbejegyzése, a kötetben kevés marginális glosszája.

Pajkossyné nem közli.

13. Ant. 0444. [collig.1.:] HOMÉROS: Odysseia. Batrachomyomachia. Hymnoi. (En Argentorato, para Bolfioi toi Kefalaioi, 1525, meni elafebolioni. [collig.2.:] DIONYSIOS Periegetés: Dionysii orbis descriptio. Arati Astronomicon. Proeli Sphaera [görög]. Basileae, (apud Ioannem Bebelium), 1523,

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1641(1681?)”

Az előtűszű belső felén: „Sum Nicasii Ellebodii Casletani” A nyomtatvány elé kötött üres leveleken Ellebodius 24 oldalnyi görög kézírása, a nyomtatványban intelineáris glosszái.

Pajkossyné 13. tétel.

14. Ant. 5439. QUINTUS Smyrnaeus: Quinti Calabri Derelictorum ab Homero libri quatuordecim [görög]. [Venezia], Aldus [Manutius sen.], [1505?].

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu Catalogo inscriptus” (Nincs évszám! Ez az írás az 1651/1681?-es évszámmal szokott szerepelni.)

A címlap felső szélén: „Nicasii Ellebodii Casletani”. A kötet belsejében kevés Ellebodius-jegyzet található.

Pajkossyné nem közli.

15. Ant. 1018. SOPHOKLÉS: Commentarii in septem tragedias Sophoclis, quae ex aliis eius compluribus iniuria temporum amissis solae superfuerunt ... [görög]. (En Rhomei, en toi para ton Kyrinou Iophon gymnasioi, 1518)

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1651”

A címlap felső szélén: „Nicasii Ellebodii Casletani et amicorum”. A kötetben sok marginális Ellebodius-bejegyzés.

Pajkossyné 14. tétel.

16. Ant. 0616. SOPHOKLÉS: Sophoclis tragoediae septem [görög]. Lutetiae, Simon Colinaeus, 1528.

Bejegyzés: „... ? SJ Catalogo inscriptus Anno 1678 [más írással:] Coll. Sopr. SJ.”

Ellebodius neve nincs a kötetben, de a címlap felső része csonka, előzéklap nincsen, így elképzelhető, hogy lehetett possessorbejegyzése. A kötet belsejében sok görög bejegyzése olvasható.

A címlapon Istvánffy Miklós leltárjegye: „No 160(100?)”.

Pajkossyné 15. tétel.

17. Ant. 4651. AISKHYLOS: Aeschyli tragoediae VII. ... . Scholia in easdem ... Petri Victorii cura et diligentia [görög]. [Geneva], ex officina Henrici Stephani, 1557.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1651(1681?)”

Ellebodius nem írta be a nevét, de nagyon sok jegyzete van a kötetben, az első és hátsó szennylevélen összefüggő szövege is.

Pajkossyné 16. tétel.

18. Ant. 1499. HÉSIODOS: Hesiodi opera et Dies et Theogonia et Clypeus. Theognidis Sententiae. Sibyllae carmina de Christo ... [görög]. (Florentiae, per Benedictum Iunctam, mense Februario, 1540).

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1651”

Az elülső szennylevél rektóján áthúzva: „Sum Nicasii Casletani Flandri”, Ellebodius rengeteg jegyzetét tartalmazza a kötet.

Ugyanitt: „Pauli I. .... ffy? Monsteri?”

A puha pergamen borítón Istvánffy Miklós jelzete: „No .4(7?)” (nagyon lekopott) Pajkossyné nem közli.

19. Ant. 1766. PINDAROS: Pindari Olympia. Pythia. Nemea. Isthmia [görög]. Francofurti, opera et impensa Petri Brubacchii, 1542.

Bejegyzés: „Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Soc. Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus 1639”. Mossóczy possessorbejegyzése nincs a kötetben!

Ellebodius neve nem szerepel, de az előtábla belső felén valószínűleg az ő latin és görög kézírása olvasható.

Pajkossyné nem közli.

20. Ant. 0299. ARTEMIDOROS Daldianos: Artemidori De somniorum interpretatione libri quinque. De insomniis, quod synesii cuiusdem nomine circumfertur [görög]. (Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae soceri, mense Augusto, 1518).

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu catalogo inscriptus 16...? (elmosódott)

Ellebodius possessorbejegyzése nem, de a címloldalon 4 sornyi kézírása olvasható.

Az előtáblába ragasztott pergamendarabkán (az eredeti kötés maradványa lehet) Istvánffy Miklós jelzete „No193”.

Pajkossyné nem közli.

21. Ant. 1897. AELIANUS Claudius: Aeliani variae historiae libri XIII. Ex Heraclide De rebus publicis commentariorum ... [görög]. En Rome, [Antonio Blado], (1545, mense Ianuario)

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1651”

Az elülső szennylevél rektóján: „Nicasii Ellebodi Casletani et amicorum”, ezen kívül kevés Ellebodius-bejegyzés.

Pajkossyné 17. tétel.

Ellebodius retorikai és grammatikai érdeklődését szolgálta kielégíteni több fennmaradt kötete:

22. Ant. 0936. APHTHONIOS: In Aphthonii Progymnasmata commentarii innominati auctoris. Syriani Sopatri. Marcellini commentarii in Hermogenis Rhetorica [görög]. (Venetiis, in aedibus Aldi, 1509, mense Maio). [Az idősebb Aldo Manuzio 1508–1509-es Rhetores kiadásának 2. kötete.]

Bejegyzés: „Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Collegii Soc. Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus 1639”. Figyelemre méltó, hogy Mossóczy possessorbejegyzése nincs a kötetben!

Ellebodius neve nem szerepel a kötetben, de kevés marginális jegyzete igen.

Pajkossyné 18. tétel.

23. Ant. 0200. APHTHONIOS: In hoc volumine haec continentur, Ausonii [Aphthonii] sophistae Praeludia. Hermogenis Rhetorica [görög]. Florentiae, in aedibus Philippi Iuntae, 1515, mense Iulio.

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu catalogo inscriptus 1651(1681?)”, Ellebodius kétszer is beírta nevét, a címoldalon: „Nicasii Ellebodi”, az előlsz szennylevél rektóján: „Nicasii Ellebodi et amicorum”. A kötetben rengeteg bejegyzése található.

A puha pergamen kötés előtábláján Istvánffy Miklós jelzete: „No 191”.

Pajkossyné 19. tétel.

24. Ant. 3942. LYKOPHRON: Lycophronis Chalcidensis Alexandra, sive Cassandra, poema quidem obscurum ... Isacii Tzetis grammatici commentariis ... illustratum ... [görög]. Adiectus quoque est Ioannis Tzetzae Variarum historiarumliber, versibus politicis ab eodem Graece scriptus, et Pauli Lacisii Veronensis opera ad verbum Latine conversus. Basileae, (ex officina Ioannis Oporini, 1546, mense Martio).

Bejegyzés: „Ex dono Gen. Domini Joannios Kecskes Collegii Soc. Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus 1639”. Mossóczy neve nem szerepel a kötetben!

Ellebodius nem írta bele a nevét, de az előszó hiányzó két első levelét kézírással pótolták – ez a latin szöveg és a kötetben található kevés görög glossza valószínűleg az ő kezétől származik.

Pajkossyné 20. tétel.

25. Ant. 2442. Florilegium diversorum epigrammatum in septem libros distinctum [görög]. Venetiis, apud Aldi filios, 1550.

Bejegyzés: „Ex dono G. domini Joannis Kecskés 1637. 9. Novemb. Collegii Societatis Jesu”

Ellebodius nem írta be a nevét, de a szennylevélen egy összefüggő szöveg és a marginális glosszák az ő kezétől származnak.

Pajkossyné 22. tétel

26. Ant. 2393. HÉSYCHIOS: Hesychii dictionarium [görög]. (Hagenoae, in aedibus Thomae Anselmi Badensis, 1521, mense Decembri)

Bejegyzés: „Zachariae Moshoci Ep. Tinniniensis” Ez valószínűleg nem Mossóczy kézírása – nem említi az Ellebodiusnak való ajándékozást!

„Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Collegii Soc. Jesu Posoniensis catalogo inscriptus 1639”

Az elülső szennylevél rektóján Ellebodius görög betűs possessorbejegyzése, ezen kívül több soros latin és görög írása és kevés marginális glosszája található a kötetben.

Pajkossyné 29. tétel

27. Ant. 2262. AISCHINÉS: Graeciae excellentium oratorum Aeschinis et Demosthenis orationes adversariae [görög]. (Venetiis, per Petrum de Nicolinis de Sabio, expensis Melchioris Sessae, 1549)

Bejegyzés: Collegii Societatis Jesu Catalogo inscriptus Sopronii 1628[!]

A második szennylevél rektóján Ellebodius görög betűs possessorbejegyzése. A kötetben nagyon sok az Ellebodius-jegyzet – egész oldalas szövegek és marginális glosszák.

Pajkossyné nem közli.

28. Ant. 2649. JOANNÉS Chrysostomos: Divi Ioannis Chrysostomi in omnes Pauli apostoli epistolas ... interpretatio. (Veronae, per Stephanum et fratres a Sabio, quarto Kalendas Iulias, 1529) .

Bejegyzés: „Accepit D.D. Nicasius a Zacharia Mossowio Episcopo Tinnin. omnia opera Chrisostomi D.D.” (Mossóczy kézírása).

Sem Ellebodius neve, sem kézírása nincs a könyvben.

„Monasterii Tallensis Cathalogo inscriptus 1646” Nem tudjuk, milyen úton kerülhetett a kötet a máriavölgyi pálosokhoz.

Pajkossyné nem közli.

29. Ant. 0487. GAZÉS, Theodóros: Theodori grammatices libri IIII. (Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri, mense Iunio, 1525).

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu catalogo inscriptus 1651(1681?)”

Az elülső szennylevél rektóján Ellebodius görög betűs possessorbejegyzése.

A puha pergamen előtáblán Istvánffy jelzete: „No 188”.

Pajkossyné nem közli.

A Pajkossy Györgyné által készített listán Ellebodius könyvei közül a természettudományos (csillagászati, matematikai és gyakorlati orvosi) művek következnek:

30. Ant. 0102. ZACUTO, Abraham ben Samuel: Almanach perpetuum exactissime nuper emendatum omnium celi motuum ... [Ed. Johannes Michael Budorensis.] Venetiis, per Petrum Liechtenstein, 1502, die 15. Julii.

Bejegyzés: „Zachar D.D. Nicasio D.D.D.”

„Ex dono G. Domini Joannis Kecskés 1637. 9. Novembris Societatis Jesu”

Ellebodius possessorbejegyzése és más kézírása nincs a kötetben.

Pajkossyné 23. tétel.

31. Ant. 1236. REGIOMONTANUS, Johannes: Clarissimi doctoris D. Joannis de Monteregio Germani Tabulae directionum. (Venetiis, in officina Lucae Antonii Iunta Florentini, 1524, mense Septembri).

Bejegyzés: „Zacharias Episcopus Tinniniensis D.D. Nicasio suo tamque fratri D.D.D.”

„Ex dono Domini Joannis Kecskés 1637. 7. Martii Collegii Posoniensis Societatis Jesu”

Ellebodius possessorbejegyzése és más kézírása nincs a kötetben.

Pajkossyné 24.tétel.

32. Ant. 2100. JOHANNES de Sacrobusto: Sphaera cum commentis in hoc volumine contentis videlicet Cicchi Esculani cum textu ... . (Venetiis, impensa heredum Octaviani Scoti Modoetiensis ac sociorum, 19. Januarii, 1518).

Bejegyzés: „Zacharias Mossowius Episcopus Tinniniensis D.D.Nicasio Casletano D.D.D.”

„Ex liberalitate Gen Domini Joannis Kecskes Collegii Soc. Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus 1639”

Ellebodius possessorbejegyzése és más kézírása nincs a kötetben, esetleg az új kötés készültékor (1962) vészett el?

Pajkossyné 25. tétel.

33. Ant. 3030. EUKLEIDÉS: [Elementa, görög.] Adiecta praefatiuncula in qua de disciplinis mathematicis nonnihil. Basileae, apud Ioan Hervagium, 1533, mense Septembri.

Bejegyzés: „Collegii SJ. Soproniensis Catalogo inscriptus Anno 1678”

Ellebodius possessorbejegyzése nincs a kötetben, de írására emlékeztető glosszák igen.

Pajkossyné 27. tétel.

34. Ant. 3802. KOPERNIK, Mikolaj: Nicolai Copernici Torinensis De revolutionibus orbium coelestium libri VI. Norimbergae, apud Ioh. Petreium, 1543.

Bejegyzés: „Zacharias Mossovius Episcopus Tinniniensis D.D. Nicasio D.D.D.”

„Ex dono Gen. Domini Joannis Kecskes Collegii Soc. Jesu Posoniensis Catalogo inscriptus 1639”

Ellebodius possessorbejegyzése és egyéb kézírása nincs a kötetben.
Pajkossyné nem közli.

35. Ant. 2933. BRASAVOLA, Antonio Musa: Examen omnium simplicium medicamentorum, quorum usus in publicis est officinis. Lugduni, apud Ioannem Frellonium, 1556.

Bejegyzés: „Z. E. T.” (= Zacharias Episcopus Tinniniensis)

„Ex dono G. Domini Joannis Kecskes 1637. 9 Novembr. Collegii Poseniensis Societatis Jesu”

Ellebodius possessorbejegyzése nincs a kötetben, de egyéb, az ő kézírására emlékeztető bejegyzések igen.

Pajkossyné 26. tétel.

36. Ant. 3026. MANARDI, Giovanni: Joannis Manardi medici Ferrariensis ... Epistolarum medicinalium libri duodeviginti. Basileae, [Johann Bebel], 1535.

Bejegyzés: „Zacharias Mossovius Episcopus Tinniniensis D.D. Nicasio D.D.D.”

„Ex liberalitate Gen. D. Joannis Kecskes Collegii Soc. Jesu Poseniensis Catalogo inscriptus 1639”

Ellebodius possessorbejegyzése és egyéb jegyzete nincs a könyvben.

Pajkossyné nem közli.

37. Ant. 4193. FUCHS, Leonhard: Institutionum medicinae ad Hippocratis, Galeni, aliorumque veterum scripta ... libri quinque. Basileae, per Paulum Quecum, (ex officina Ioannis Oporini, 1566, mense Martio).

Bejegyzés: „Ex dono G. domini Joannis Kecskés 1637, 9. Novemb.” Mossóczy possessorbejegyzése nem szerepel a kötetben!

Ellebodius possessorbejegyzése nem, de valószínűleg az ő kezétől származó nagyon sok görög jegyzet található a kötetben.

Pajkossyné nem közli.

38. Ant. 2928. L'ESCLUSE, Charles de: Caroli Clusii Atrebat. Rariorum aliquot stirpium per Hispanias observatarum historia, libris duobus expressa, ad Maximilianum II. imperatorem. Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1576.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1640”

Ugyanitt, a címdalán: „Clariss. Viro D. Nicasio Ellebodio Casletano Medico Reverendissimi Locum tenentis, populari suo, amicitiae ergo Auctor dedit MDLXXXVI.”

Ellebodius possessorbejegyzése és jegyzetei nem találhatók a kötetben.

Az előző szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 1689”

Pajkossyné 32. tétel.

Pajkossyné még két könyvet sorol Ellebodius kötetei közé. Nem jelzi, hogy bizonytalan lenne kézírásának azonosítása. Szerintünk azonban csak

valószínűsíthető, hogy az ő jegyzetei vannak e művekben. Mindkettő szerzője Sigonius, Ellebodium padovai tanára.

39. Ant. 2469. [collig.1.:] SIGONIO, Carlo: De rep. Atheniensium libri III. Eiusdem de Athenien. Lacedaemoniorumque temporibus liber. Bononiae, apud Ioannem Rubrium, 1564. [collig.2.:] Zamoyski, Jan: Joannis Sarii Zamoscii De senatu Romano libri duo. Venetiis, apud Iordanum Ziletum, 1563.

Bejegyzés: „Zach. Moshoci E. Tinniniensis 1574”. Nem került a Kecskés-hagyatékba!

„M. Joh. Jacob Helgenmayer anno 1640” (a pozsonyi evangélikus gimnázium rektora)

„Coll. Societatis Jesu Pos. Ad S. Salvat. 1693(4?)”

Ellebodium possessorbejegyzése nincs a kötetben, de kevés görög és latin jegyzet – talán az ő tollából – olvasható benne.

Pajkossyné 30. tétel

40. Ant. 4652. SIGONIO, Carlo: Caroli Sigonii Fasti consulares ac triumphii acti a Romulo rege usque ad Ti. Caesarem ... Venetiis, ex officina stellae Giordanis Zileti, 1556.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

Ellebodium possessorbejegyzése nincs a könyvben, de 8-8 sornyi görög és latin disztichon az elülső szennylevél rektóján talán az ő kezétől származik.

Georg Purkircher könyvei

1. Ant. 0999. DI FALCO, Benedetto: Descrittione de i luoghi antichi di Napoli e del suo amenissimo distreto per Benedetto di Falco Napolitano. In Napoli, apresso Gio. Francesco Sugganappo, [1549].

Bejegyzés: „Liber G. Purkircheri et amicorum, emtus[!] Neapoli Anno 1564”

Pozsonyi possessor nincs a kötetben (bár lehetett, mivel a kötése és előzéke is újabb, 18. századi)

Pajkossyné nem közli.

2. Ant. 1493 [Suidas, görög.] (Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae soceri, mense Feb. 1514).

Bejegyzés: „Liber Georgii Purkircheri”

„Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636”

Pajkossyné i.m. 33. jegyzetében említi, 232.l

3. Ant. 2054. [Collig.1–5.] [Orvosi tárgyú nyomtatványok.] [collig.1.:] MARANTA, Bartolomeo: Bartholomei Marantae Venusini medici De aquae Neapoli, in Lucilliano scaturientis (quam ferream vocant) metallica materia, ac viribus. Neapoli, apud Matth. Cancer, sumptibus Io. Dominici Galli, 1559. [collig.4.:] PEUCER,

Kaspar: Themata de asthmate, ... respondebit ... Bartolemaeus Schönborn, in Academia Witebergensi professor ... praesidente Casparo Peucero ... . Witebergae, excudebant Clemens Schleich et Antonius Schöne, 1572.

Bejegyzés: A 4. kolligátumtag címoldalán a respondens kézírásos dedikációja: „Cl. Viro D. Georgio Purkirchero medicae artis Doctori eximio etc. dedit B.Schönb.” A [collig.2.] 1575-ös bécsi, a [collig.3.] 1573-as frankfurti, a [collig.5.] 1574-es wittenbergi nyomtatvány. A nyomtatási dátumok alapján valószínű, hogy valamennyi kolligátumtag Purkircher tulajdona volt, valószínűleg ő is köttette őket egybe. A [collig.1.] címoldalán: „Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636”.
Pajkossyné nem közli.

4. Ant. 2254. DIOSKORIDÉS, Pedakios: Dioscoridis libri octo Graece et Latine. Parisiis, impensa viduae Arnoldi Birkmanni, (excudebat Benedictus Prevost), 1549.

Bejegyzés: „Hunc librum Thomas Iordan Georgio Purkirchero dedit Viennae in exequiis Ferd. I. imperatoris anno 65.”

„Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636”

Pajkossyné i.m. 33. jegyzet, 232.

5. Ant. 2931. MONARDES, Nicolás: De simplicibus medicamentis ex occidentali India delatis, quorum in medicina usus est. Interprete Carolo Clusio Atrebate. Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1574.

Bejegyzés: „Clariss. Viro Philo. Ac Medicinae Doctori Georgio Purkirchero dedit Carolus Clusius MDLXXIII”

„Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636”

Purkircher az elülső szennylevél verzóján egy teljes oldalon örökítette meg a hadvezér Forgács Simon (1527–1598) surányi kertjében tett látogatását. Egy számára addig ismeretlen cserjét ír le, Forgáchoth is kikérdezi róla.

Pajkossyné i.m. 33.jegyzet, 231–232.

6. Ant. 3142. ISOKRATÉS: Isocrates nuper accurate recognitus et auctus [görög]. (Venetiis, in aedibus haeredum Aldi Manutii et Andreae Asulani, mense Iulio, 1534).

Bejegyzés: „Liber Georgii Purkircheri”

„Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636”.

Pajkossyné i.m. 33.jegyzet, 232.

7. Ant. 3941. HIPPOKRATÉS: Hippocratis ... opera quae ad nos extant omnia. Per Ianum Cornarium ... Latinum lingua conscripta. Basileae, 1546, (per Hieronymum Frob. et Nic. Episcopium, mense Martio).

Bejegyzés: Az előtáblába ragasztott nyomtatott vers („Epitaphium viri clariss. Iani Cornarii medici physici ac Hippocrati doctoris, qui obiit Genae XVII. Calend. Aprilis ... MDLVIII. ... Ioannes Stigelius”) alsó szélén Diomedes Cornarius (az elhunyt Janus Cornarius fia, maga is orvos, a bécsi egyetem orvosi fakultásán tanít) kézírásos dedikációja Purkirchernek: „Domino Magistro Georgio Purkircher amico

suo op. Diomedes Cornarius dedit” A szász orvos két évig Nagyszombatban is praktizált, 1566-tól Miksa, majd Rudolf orvosa.

„Collegii Posoniensis Societatis Jesu 1636”

Pajkossyné i.m. 33.jegyzet, 232.

8. Ant. 4230. Ars de dosibus medicinarum et alia praestantissimorum medicorum monumenta ... Patavii, apud Gratosum Perchacinum, 1564.

Bejegyzés: „Liber Georgii Purkircheri et amicorum”

„Collegii Posoniensis Societatis Jesu” (évszám nélkül).

Pajkossyné nem közli.

Istvánffy Miklós könyvei:

1. Ant. 0169. PINDAROS: Pindari Olympia. Pythia. Nemea. Isthmia. Callimachi Hymni qui inveniuntur. Dionysius De situ orbis. Licophronis Alexandra. Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri, mense Ianuario, 1513.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii catalogo inscriptus 1651(1681?)”

A cím oldal alján: „Nicolai Isthvánffy” (autográf).

A puha pergamen előtáblán Istvánffy leltárjegye: „No 141” (? – nagyon kopott).

2. Ant. 0197. Biblia cum summariorum apparatu. (Lugduni, in officina Jacobi Saconi), 1015[1515], duodecima Kalendas Octobris.

Bejegyzés: „...? Marcus Pa...ich”

„Iste liber fuit aput[!] Pan Zthassich”

„Georgii Donkhovicii m[anu] p[ro]p[ria]”

„Societatis Jesu Sopronii 1641”

Az első szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 1563”.

3. Ant. 0200. Ld. Ellebodius könyveit, 23.sz.: APHTHONIOS, Florentiae, 1515.

Bejegyzés: „Nicasii Ellebodii et amicorum”

„Collegii Soproniensis Societatis Jesu catalogo inscriptus 1651(1691?)”

A puha pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No 191”.

4. Ant. 0299. Ld. Ellebodius könyveit, 20.sz.: ARTEMIDOROS Daldianos, Venetiis, 1518.

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu catalogo inscriptus 16..” (? elmosódott)

A címloldalon Ellebodius 4 sornyi kézírása.

Az előtáblában egy beragasztott pergamendarabkán (az eredeti kötés maradványa) Istvánffy leltárjegye: „No 193”.

5. Ant. 0487. Ld. Ellebodius könyveit, 29.sz.: GAZÉS, Theodóros, Venetiis, 1525.

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu catalogo inscriptus 1651(1681?)”

Az elülső szennylevél rektóján Ellebodius görög nyelvű possessorbejegyzése, ezen kívül görög jegyzetei.

A puha pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No 188”.

6. Ant. 0616. Ld. Ellebodius könyveit, 16.sz.: SOPHOKLÉS, Lutetiae, 1528.

Bejegyzés: „... ? SJ Catalogo inscriptus Anno 1678 [más írással:] Coll. Sopr. SJ.”

Ellebodius neve nincs a kötetben, de a címlap felső része csonka, előzéklap nincsen, így elképzelhető, hogy lehetett possessorbejegyzése. A kötet belsejében sok görög bejegyzése olvasható.

A címdalton Istvánffy Miklós leltárjegye: „No 160(100?)”.

7. Ant. 0728. LASKARIS, Konstantinos: In hoc libro haec continentur, Constantini Lascaris Byzantini de octo partibus orationis lib.I. ... [görög-latin]. Florentiae?, opera et sumptu Philippi Iuntae?, 1515? [Csonka példány, az utolsó füzet hiányzik a kolofónnal együtt.]

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii catalogo inscriptus Anno 1640”

Az elülső szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 284”.

8. Ant. 1293. IOANNÉS Chrysostomos: Hai theiai leiturgieiai tu Hagiu Ioannu tu Chrysostomu, Basileiu et Megalu kai hé ton Proégiasmenon Germanu archiepiskopu Konstantinupoleos Historia ekklesiastiké kai mystiké theoria. Romae, Demetrios Ducas Cretensis, die XXVIII. Octob. 1526.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii 1651(1681?)”

A pergamen kötés elő- és háttábláján Istvánffy feketére festett címeres supralibrosa, felette az előtáblán pedig a leltárjegye: „No 219”.

9. Ant. 1341. VERGILIUS Maro, Publius: P.Vergilii Maronis Bucolicon, Georgicon et Aeneidos vocum omnium, ac. rerum Sylvae index certissimus ... (Venetiis, apud Io Antonium Sabium, de Nicolinis, 1538, mense Maio).

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii catalogo inscriptus 1640”

Az elülső szennylevél rektóján possessorbejegyzés: „Nicolai Isthvánffij” (autográf, piros tintával). A körbevágott címdal felső margóján Istvánffy számaihoz hasonlókkal: „2320” – „No” nélkül!

10. Ant. 1427. LEONICO Tomeo, Nicolo: Nicolai Leonici Thomaei De varia historia libri tres. Basileae, in officina Frobeniana, 1531.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

A fekete sarkdíszes fehér pergamen kötés elő és háttáblájának közepén Istvánffy supralibrosa. Leltárjegye nincs a kötetben!

11. Ant. 1499. Ld. Ellebodios könyveit, 18.sz.: HÉSIODOS, Florentiae, 1540.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii catalogo inscriptus Anno 1651”

„Sum Nicasii Casletani Flandri”, Ellebodius rengeteg jegyzetével.

A kopott, piszkos pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No ..4(7?)” (nagyon kopott).

12. Ant. 1574. JAVELLI, Giovanni Crisostomo: Epitomata in decem libris Ethicorum Arist. ordinata per fratrem Chrysostomum Javellum Canapicium ordinis predicatorum ... Venetiis, (in officina Aurelii Pincii Veneti), 1536.

Bejegyzések: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Cat. inscriptus Anno 1638”

Az elülső szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 730(430?)”

13. Ant. 2477. PAFFI, Girolamo: Hieronymi Paphii iunioris Cathedralis Ecclesiae faventinae praepositi In septem Psalmos poenitentiales Isagoge. Bononiae, apud Ioannem Rossium, 1575.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

A fekete sarokdíszes natúr pergamen kötés elő és háttáblájának közepén Istvánffy feketére festett supralibrosa (ugyanolyan, mint az Ant. 1427). Az elülső szennylevél nagy része kitépve, talán ezen lehetett Istvánffy jelzete.

14. Ant. 2602. Statuta Synodalia Ecclesiae Nitriensis anni MCCCCXCIV. Viennae, in aedibus Collegii Caesarei Societatis Jesu, 1560.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

„A címoldalon Istvánffy leltárjegye: „No 1054”.

15. Ant. 2928. Ld Ellebodius könyveit, 38.sz.: L'ESCLUSE, Charles de, Antverpiae, 1576.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

Ugyanitt, a címoldal alsó szélén Clusius kézírásos dedikációja: „Clariss. Viro D.Nicasio Ellebodio Casletano Medico Reverendissimi Locum tenentis, populari suo, amicitiae ergo Auctor dedit MDLXXVI.”

Ellebodius possessorbejegyzése és jegyzetei nem találhatók a kötetben.

Az elülső szennylevélen Istvánffy leltárjegye: „No 1689”.

16. Ant. 2930. Mornay, Philippe de: De veritate religionis Christianae liber, ... a Philippo Morneo, ... Gallice primum conscriptus, nunc autem ab eodem Latine versus. Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1583.

Bejegyzés: az előzők rektóján: „Magnificus Dominus Balthasar de Bathian Magister Dapiferorum Nicolao Isthvanffij dono dedit 25. Januariis 1586” (Istvánffy autográf bejegyzése)

Ugyanitt Istvánffy leltárjegye: „No 1041”

„Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

17. Ant. 3110. [collig.1.:] MERCURIALE, Girolamo: De morbis cutaneis et omnibus corporis humani excrementis tractatus locupletissimi ... ex ore Hieronymi Mercurialis medici ... excepti ... Venetiis, (apud Gratosum Perchacinum, 1571), apud Paulum et Antonium Meietos fratres bibliopolas Patavinos, 1572. [collig.2.:]

Sicco, Giovanni Antonio: Ioannis Antonii Sicci De optimo medico. Venetiis, [eredi di Lucantonio Giunta il vecchio], 1551.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

Az elülső szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 1961”.

18. Ant. 3234. ONOSANDROS: [Stratégikos, spanyol.] De re militari. Primero Volumen. En Barcelona, por Claudio Bornat, 1567.

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu Anno 1641”

A címloldal alsó margóján: „Emptus 1 floreno a me Jo. Agricola Gezmar ... ?”

A puha, gyűrött, szakadt pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No 92” (?)

19. Ant. 3761. DINOTH, Richard: Adversaria historica. Basileae, ex officina Petri Pernae, 1581.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

Az elülső szennylevélén Istvánffy leltárjegye: „No 539”.

20. Ant. 3899. GAZÉS, Theodóros: Theodori Gazae liber quartus, De constructione partium orationis, conversione et explanatione Heliae Andreae Burdigalensis illustratus. Lutetiae, apud Vascosanum, 1551.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1640”

A puha pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No 164”.

21. Ant. 4690. EUNAPIOS SARDIANOS: De vitis philosophorum et sophistarum, nunc primum Graece et Latine editus. (Trad. Hadrianus Junius). E bibliotheca Ioan. Sambuci Pannonii Tirmaviensis. Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1568.⁴⁹

---

⁴⁹ Eunapios eredeti görög szövegét és Junius Hadrianus latin fordítását Zsámboky adta ki 1568-ban Christopher Plantin kiadásában, akivel szoros baráti kapcsolatot ápolt. Forrása valószínűleg az Egyetemi Könyvtár F 28-as kézirat-kötete volt, amely Schedius Lajos jegyzete szerint Istvánffy előtt Zsámbokyé volt. A papírkódex hat ókeresztény szerzőtől tartalmaz műveket, közülük az első Eunapios. Szabó Károly felvette az RMK III anyagába (567-es számon) az akkor ismert egyetlen drezdai példány alapján (az Egyetemi Könyvtár példánya elkerülte a figyelmét). Az Országos Széchényi Könyvtár RMK-pótlásokat készítő kutatócsoportja azóta még négy példányról szerzett tudomást: egy példányt őriz a nemzeti könyvtár Apponyi-gyűjteménye – APPONYI Sándor, *Hungarica: Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok*, Bp., I.kötet, 1900. 423. tétel) egyet ugyanott az antikva-gyűjtemény – *Az Országos Széchényi Könyvtár 16. századi nyomtatványainak katalógusa: Nem magyar nyelvű külföldi kiadványok*, Bp., 1990, E 488, jelzete: Ant. 6748 – két példány található Wolfenbüttelben – NÉMETH S. Katalin, *Ungarische Drucke und Hungarica 1480–1720. Katalog der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel I–III*. München – New York etc., 1993, I.Teil, 170–171. Az OSzK antikva-katalógusa még mint az RMK III-ba tartozót közli a kiadványt, de a szintén 1993-ban megjelent Régi Magyar Könyvtár: Pótlások, kiegészítések, javítások 4. füzetében azonban már ezt írja róla: „Az RMK III-ból törölendő, mert nem Sambucus adta ki a művet, hanem csak az ő könyvtárában lévő kézirat szolgált a kiadás alapjául.” Az OSzK példányainak terjedelem-adatait a mi példányunkéval összevetve

Bejegyzés: „Reverendissimo d.d. ...? Agriensi p .....? suo Sambucus”

Az elülső szennylevél rektóján: „Reverendissimus D.Episcopus Nitriensis Stephanus de Feierkeo Locum[tenens] etc. mihi N.I. d.d. Posonii 28. Martii 1590.”
[Istvánffy autográf bejegyzése]

„Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1651”

A címdaldalon Istvánffy leltárjegye: „1706” („No” nélkül!).

22. Ant. 4913. [HURAUULT, Michel]: Le recueil des excellens et libres discours sur l'estat present de la France. [France, s.l., s.typ.], 1598.

Bejegyzés: „Coll. Sopron SJ Catal. Inscriptus 1715”.

„Ex libris Francisci Xav. Liber” (áthúzza)

A puha pergamen kötés gerincén valószínűleg Istvánffy leltárjegye: „No 575”.

23. Ant. 4933. Annalium et historiae Francorum ab anno Christi DCCVIII. Ad ann. DCCCCXC. Scriptorum Coetanei XII. Francofurti, apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium et Ioannem Aubrium, 1594.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

Az elülső szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 1335” (a gerincen valószínűleg ugyanez elmosódva).

24. Ant. 4942. GONZALEZ de Mendoza, Juan: Dell'istoria della China, descritta nella lingua spagnuola, dal ... Giovanni Gonzalez di Mendoza, dell Ord. di S.Agostino, et tradotta nell'Italiana dal ... Francesco Avanzo ... . In Venetia, appresso Andrea Muschio, 1586.

Bejegyzés: „Collegii Soproniensis Societatis Jesu Anno 1641”

A pergamen kötés gerincén Istvánffy leltárjegye: „No 641”.

25. Ant. 5029. CORDERO, Juan Martin: Las quexas y llanto de Pompeyo adonde brevemente se muestra la destruccion de la Republica Romana. En Anvers, en casa de Martin Nucio a la ensena de las dos Ciguenas, 1556.

Bejegyzés: „Col. Sopr. S.J. 755”

Az elülső szennylevél rektóján: „Coll.Sopron S.J: Catalogo inscriptus 1715”

Ugyanitt: Istvánffy leltárjegye: „No 597”

26. Ant. 5164. MEKERCH, Adolph: Adolphi Mekerchi Brugensis De veteri et recta pronuntiatione linguae Graecae commentarius. Anrverpiae, ex off. Christophori Plantini, 1576.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii catalogo inscriptus Anno 1640”

A fehér pergamen kötés előtábláján Istvánffy leltárjegye: „No 198 (?598?)”

---

világos, hogy azok nem tartalmazzák a mienkben viszont meglévő, de a nyomtatás dátumánál 3 nappal később keltezett, s nyilván nem minden példányba belekötött, II.Mikszáthoz írt Zsámboky-ajánlást. A wolfenbütteli leírás alapján nem állapítható meg, hogy melyik verzió alapján készült. – A nyomtatvány RMK III-voltának tisztázását az Országos Széchényi Könyvtár munkatársának, Heltai Jánosnak köszönöm

27. Ant. 5177. TURNÈBE, Adrien: *Adriani Turnebi Commentarii et emendationes in libros M. Varronis De lingua Latina*. Parisiis, apud Gabrielem Buon, 1566.
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”
Az elülső szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 334”.
28. Ant. 5369. RAVIZZA, Giovita: *Iovitae Rapicii Brixiani De numero oratorio libri quinque*. Venetiis, (in aedibus Pauli Manutii, Aldi filii), 1554.
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”
A puha, gyűrt pergamen előtáblán Istvánffy leltárjegye: „No 248”.
29. Ant. 5561. *Varii historiae Romanae scriptores, partim Graeci, partim Latini, in unum velut corpus redacti*. [Geneva], Henricus Stephanus, 1568.
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”
Az elülső szennylevélen valószínűleg Istvánffy leltárjegye (bár kicsit más az „N” betű alakítása): „No 226”.
30. Ant. 6183. Lazius, Wolfgang: *Commentariorum in genealogiam Austriacam libri duo*. Basileae, apud Nicolaum Episcopium et Ioannem Oporinum, 1564, mense Martio
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1638”
A pergamen kötés előtáblájának közepén Istvánffy címeres supralibrosa változatos növényi ornamentikájú, csúcsain liliomos, rombusz alakú cartouche-ban. Leltárjegye nincs a kötetben.
31. Ant. 6191. LYKOSTHENÉS, Konrad: *Appendix bibliothecae Conradi Gesneri. ... per Conradum Lycosthenem, deinde nunc apud nos, per Josiam Simlerum multo auctior aedita est*. Tiguri: Apud Christophorum Froschoverum, mense Martio, 1555.
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1640”
A puha pergamen kötés gerincén Istvánffy leltárjegye: „No 611”. Néhány helyen a margón javít vagy kiegészíti a nyomtatott szöveget!
32. Ant. 6211. NIKÉTAS Akominatos Chóniatés: *Nicetae Acominati Choniatae ... LXXXVI annorum historia ... opus ... liberalitate ... Antonii Fuggeri ... Graece Latineque editum ... Hieronymo Wolfio Oetingensi interprete*. Basileae, apud Ioannem Oporinum, idibus Augusti, 1557.
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1640”
A pergamen kötés gerincén sejtethető Istvánffy leltárjegye: „No 306(?)”.
33. Ant. 6617. VIMERCATI, Francesco: *Francisci Vicomercati Mediolanensis In octo libros Aristotelis de naturali auscultatione commentarii. Et eorundem librorum a Graeco in Latinum per eundem conversio*. Venetiis, ex officina Dominici Guerrei et Io. Baptistae fratrum, 1567.
Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

A puha pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No 231”.

34. Ant. 6623. PLATÓN: Platonis augustiss. philosophi omnium quae extant operum tomus tertius Graece et Latine, ex nova Ioannis Sarrani interpretatione, . . . [Lausanne, s.typ., 1577].

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

Az elülső szennylevél rektóján valószínűleg Istvánffy leltárjegye: „589” („No” nélkül!).

35. Ant. 6694. WARSZEWICKI, Krzysztof: Christophori Varsevicii Paradoxa. Pragae, ex officina Michaelis Peterle, 1588.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus 1640”

Az elülső szennylevél rektóján Istvánffy leltárjegye: „No 435”.

(A pergamenkötés fekete kagylómintás keretelésű és sarokdízű, ovális középdísszel és felirattal: „D.PAVLO FVLCITIO / 1588” = az első tulajdonos?)

36. Ant. 6838. FLEISCHMANN, Peter: Etwas geenderte und verbesserte Description de saller durchleüchtigisten, grossmechtigisten und unüberwindlichsten Fürsten und Herrn Herrn Rudolfen des Andern . . . erstgehaltenem Reichstag zu Augspurg . . . Anno 82. Augspurg, durch Michael Manger, 1582.

Bejegyzés: „Collegii Societatis Jesu Sopronii Catalogo inscriptus Anno 1640”

A puha pergamen borítón Istvánffy leltárjegye: „No 489”

Books Possessed by the Humanists' Group in Pozsony Preserved at the University Library Budapest

Summary

In the last decades of the 16th century the culture in Northern Hungary was in line with European standards. One of the best manifestations of this parallelism was the making and working of Humanists' Group in Pozsony. There were archpriests, noblemen and civilians as well. Their different religious (Catholic and Protestant) and national (Hungarian, German, Flemish etc.) background was far from being an obstacle for their cooperation. The link between these highly different people was their common Renaissance erudition acquired in Padova, and the high standard of their scientific activity and their poetic works based equally on the antique models. Their function and way of life was absolutely inseparable from collecting, sending and donating interesting new books and funding of a rich private library.

Remnants from the library of three members of this particular group (Nicolaus Ellebodius, Georgius Purkircher and Nicolaus Istvánffy) were preserved in the Jesuit libraries of Pozsony and Sopron from where they were inherited by the University Library Budapest. It is these books which the present paper puts together with a brief history of the group and its interesting library.